

August Varenius Conradus Isserstedt

[...] Hoc Est Exercitatio Sacra, Continens Quorundam difficilium Scripturae Ebraicae locorum & vocum explicationem

Rostochi[i]: Kilius, 1646

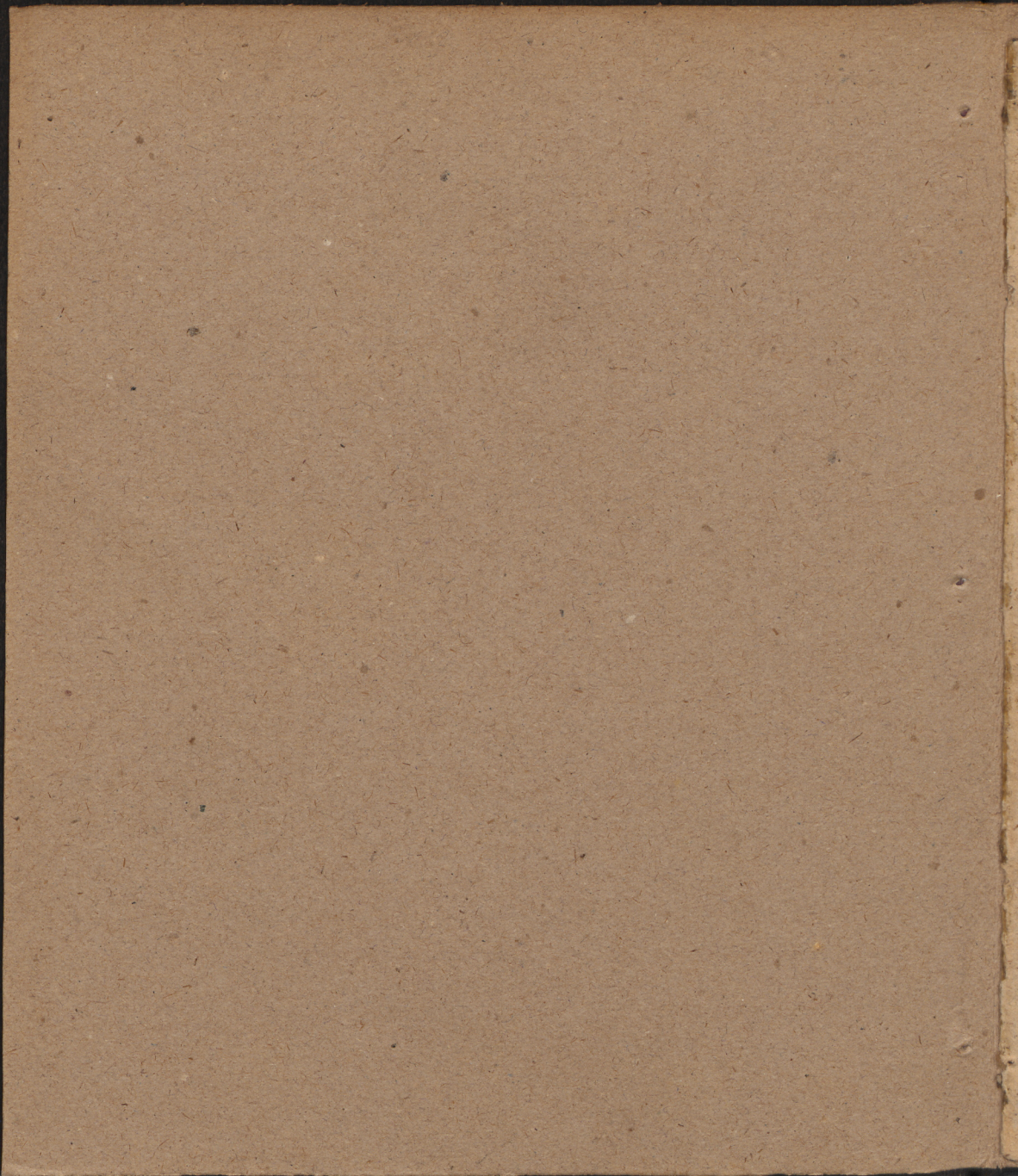
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn738069582>

Druck Freier Zugang

Vert. : U. Gmündt

A. Varenius.
R. N. theol. 1646.

בער
בקיאות קדושה
HOC EST

EXERCITATIO
SACRA,

Continens

Quorundam difficilium Scri-
pturæ Ebraicæ locorum & vocum
explicationem,

Quam

DEO Optimo Maximo annuente,
IN INCLUTA ROSARUM

SUB

PRÆSIDIO

Clarissimi & Excellentissimi Viri

DN. M. AUGUSTI VARENII,

Sanctæ Linguae P. P.

Publico Eruditorum Examini

subiicis ventilandam

CONRADUS Zisserstedt / Erf. Thuring.

Auth. & Respondens,

Habebitur in Auditorio majori ad diem 18. Julij
horis matutinis.

☉(*)☉

ROSTOCHI,

Typis NICOLAI KILII, Acad. Typogr. ANNO 1646.

EXTRACTIO

Quoniam dicitur in
...

EXTRACTIO

...

...

...

Positio I.

Nomen אלהים non competit Sacerdotibus qua Sacerdotibus, i.e. quatenus ministerio sacro vacant.

Nsam huic quaestioni dat nobis locus ille insignis Exod. 22, 28. collatus cum loco Act 23, 5. אלהים לא תקלל וגו' & imprimitis אע, qui ita adhuc locum commentatur: יהוה הדינים והם הכהנים בני לוי.

Antequam autem quaestionem hanc aggrediamur, de ipsa voce nobis aliquid praemittendum erit. Singularis ejus est אלה, qui reperitur passim in scriptura, Deut. 32, 17 Hab. 3, 3, & aliquoties in Jobo. Volunt autem Hebraei nomen hoc esse nomen judicii, unde & in libro שערי אורה litera יד fol. 1. 2. citante Buxtorfio in Lex. legitur: אלה המשפט יוצא לרחמים נקרא יהוה יאם. h. e. Quando sententia egreditur ad clementiam, tunc vocatur יהוה, (i. e. tribuitur ei nomen יהוה) quando autem egreditur ad judicium, (i. e. rigorem justitiae) tunc tribuitur Deo nomen אלהים, Ut ita juxta hebraeos per Elohim notetur dominus judicii vel coelestis בית הדין שבשמים, quae nihil aliud vetustis hebraeis fuit, quam S. S. Trinitas, ut impie nostri & superiorum seculorum Judaei de Angelis illam traditionem explicent: vel terrestris, cujus quae ratio fuerit optime explicat Buxtorf. junior in abbreviaturis hebraicis p. mihi 17. Triplex erat inquit consistorium apud Judaeos parvum magnum & maximum. Primum constabat tribus personis, institutumque erat in locis ubi pauciores quam centum & viginti בעלי בתים erant, & occupabatur circa מכוונות דגרי res pecuniarias Alterum constabant personae 23. eratque in iis locis ubi 120. & plures etiam patres familias habitabant, versabaturque circa ריבני נפשות & peragebatur in portu urbium vid. Deut. 16, 18. Tertium erat maximum Judaei סנהדרין גדולה sive שביבירושלם dictum & constabat personis 70. & quo capite. Ejus expressa ratio fundatur Num. 11, 16. 24. 25. ubi & ipsius Dei

Dei mandatum de tali concilio congregando & ejusdem executio perspicue
 traduntur. Confer 2. Chron. 19, 8. Praefectus hujus Synedrui erat Mosche &
 post ipsum Sacerdos summus, judaui ob hoc officium vocatus ראש הישיבה,
 qui autem inter LXX. praereliqui erat החכמה נשי פנים praefectui ad-
 jungebatur, ipsiq; sedebat à detris, & nominabatur אב בית דין. Quo-
 modo autem celebratum & qualis processus in eo fuerit vid. Buxt. d. I.
 Tribuitur vox hæc I. proprie & πρώτως Deo tam in singulari, quam plu-
 rali numero Deut. 32, 15. Psal. 114, 7. Est enim supremus omnium Judex,
 notatq; in eo non solum רבוי כבוד ut Rabbini, & qui cum ipsis tab-
 binizant, volunt, sed etiam רבוי פנים II. Metaphorice & δευτέρας
 creaturis tantum in plurali numero, & quidem I. Angelis Psal. 8, 7. Psal.
 97, 7. ubi quoad primum locum confer Hebr. 2, 7. & quoad secundum
 Hebr. 1, 6. 2. judicibus ac magistratibus, quod Dei in administranda ju-
 stitia legati & vicarii sint Gen. 6, 2. Exod. 21, 6. ubi אלהים Chald
 per רב רבין Psal. 82, 1. 6. vero per ריניא reddidit. III. εἰδωλῶν
 ἰδῶν, Idolis, quæ à suis cultoribus pro Diis habentur. Jos. 23, 16. Exod.
 22, 19. vid. Flac. Clau. scrip. part. 1. Col. 220. 221. Rev. Dn. D. Glafs. Phi-
 lolog. S. lib. 5. tract. 1. c. 10. p. 214. & Dn. D. Walth. in suo לקט קציר
 part. 2. contr. 19. p. 313. Ex quibus jam patet, quid per אלהים in lo-
 co citato intelligatur, nempe domus judicii terrestris, seu parvi sive ma-
 gni vel etiam maximi, vel etiam Judex & magistratus, ut Chald. hunc
 locum vertit. Cum ergo Sacerdotes proprie judices & magistratus non
 sint, luculenter patet, ipsis nomen hoc אלהים quatenus sunt sacerdo-
 tes, seu quatenus sacra administrabant, non competere, sed tantum qua-
 tenus populum ex lege judicabant. vid. Deut. 17, 8. 9. 10. Argumentum
 potest esse tale: Illi dicuntur אלהים qui proprie sunt judices & magi-
 stratus. Atqui Sacerdotes, quæ Sacerdotes, non sunt proprie judices &
 magistratus. E, Major ex dictis patet. Minor in confesso est. Ergo con-
 clusio stat immota. Falsus proinde est Vorstius in Not. super disp. 2. de
 Deo, qui Drusium falsitatis arguit, quod in libr. suo de Elohim statuerit
 Sacerdotes & prophetas, aliosq; verbi divini ministros nunquam absolute,
 quatenus scilicet sacra administrant, & cultui divino vacant, in scri-
 ptura vocari אלהים. II.

פסח non fuit sacrificium.

Vocem פסח esse à פסח transliit, dubium nullum est, quod in illa
 famosa

famosa nocte Dominus ipse פסח על בתי מצרים, apud Israelitas quidem פסח והשחית at apud Aegyptios פסח והשחית. vid. hac de re Exod. 12, 13. 23. 27. Esa 31, 5. quibus locis si unus ad huc ex. 1. Reg. 18, 27. addatur, jam omnia habemus loca, in quibus est forma פסח. Hinc igitur פסח & græcum πάσχα; illud 43. in V. hoc 29. in N. T. occurrit, nunquam simpliciter notans transitum, sed semper i. vel agnum illum, qui die illo solemnibus ceremoniis & ritibus mactabatur & comedebatur, Exod. 12, 11. & 21. Marc. 14, 12. Luc. 22, 7. 15. vel 2. festum illud solemne & anniversarium ab ipso Deo institutum, & ab Israelitis in memoriam miraculosæ ex Aegypto liberationis celebratum. Lev. 23, 5. Num. 9, 2. 2. Paralip. 35, 1. Joh. 6, 4. ἡ γ' ἑγγύς τὸ πάσχα ἢ ἑορτὴ τῶν ἰσθαιῶν, sic quintum pascha εὐερωστμόν, quod ultimum fuit Domino ἐν ἀνθρώποις πολιτομενέω, expresse illo nomine salutatur Matth. 26, 2. vel 3. agni paschalis antitypum, Christum 1. Cor. 5, 7 Ubi simul notamus vocem græcam πάσχα male à quibusdam de rivari ἀπὸ τῆς πάσχα, in qua tamen sententia fuisse magnos patres, Tertullianum, Irenæum & Nazianzenum testatur Dn. D. Brochm. Syf. Theol. tom. 2. art. de Sacram in genere c. 4. sect. 1. p. mihi 1089. Evoluta jam homonymia ad positionis nostræ probationem accedimus & urgemus i. vocem חבֵי quæ habetur Exod. 23, 18. חבֵי רֵם זָבַח על חבֵי רֵם זָבַח quam Vulgat interpres male per immolavit reddidit. Significatio ejus propria est mactavit vel mactando effudit, sive id fiat ad manducationem, vel etiam ad oblationem, adeoq; ipsum oblationis actum secundario notat, de priore videatur Deut. 12, 15. 1. Reg. 19, 9. De posteriore Exod. 20, 24. & in complemento Exod. 24, 5. Licet ergo posterior significatio in locis sat multis obtineat, insistimus tamen generali & propria, quam confirmat etiam locorum omnium & ipsius rei ratio. Si quis dicat חבֵי verbum quidem generaliter ita sumi in scriptura, non tamen nomen חבֵי, quod non nisi de sacrificiis in codice sacro usupatur. Resp. falsum hoc est, nam Gen. 31, 54. continetur nomen hoc absq; ulla sacrificii mentione, vid. jun. in notis ad h. l. imprimis perpendatur locus Ezech. 39, 17. 19. Evidens quoq; II. huic positioni nostræ testimonium præbet caput Exod. 12. ex quo constat agnum paschalem, nec qua celebratini actum, nec qua objectum, fuisse sacrificium. Imo in toto hoc capite nullius sacrificii mentio fit. Etiam si autem ἐν πειρασίαις concedatur agnum pascha-

lem fuisse sacrificium, nullum tamen in illo patrocinium suæ Missæ invenient pontificii, quod tamen in citato loco Exod. 23. 18. invenire se putant. cum agnus ille Paschalis non nisi Christum, manducatio autem agni manducationem corporis & sanguinis Christi præfiguraverit.

III.

Angelus de quo sermo est Exod. 23, 20, 21, 22. & 23. non est angelus aliquis creatus, neq; arca federis, sed secunda persona Trinitatis, ejusdem cum patre essentia;

Non de re aliqua vulgari hic sermonem esse, sed in signe quid notari, ex vocula הנה asterisco Spiritus S. videre est. Quando enim in scriptura aliquid bene notandum, diligenter intuendum & considerandum proponitur, sæpissimè scriptores sacri particulis הנה & הנה in V. in N. T. vero *ידע* & *ידע* utuntur, qua de re vid. Cent. 1. Canon. theol. Dn. D. Finckij p. 204. & lib. 3. Philolog. S. Dn. D. Glassii p. 441. Præsupponimus autem 1. Deum patrem. expresse hic distingui ab angelo illo, tanquam mittentem à missio. 2. Vocem מלאך nunquam in scriptura vel patri vel Spiritui S. attribui, sed quoties quidem increatum Angelum notat, soli Filio, qui est פנים מלאך Esa, 63. 8 & מלאך הברית Mal. 3. 1. Hinc cum prædicata illa, quæ hic de Angelo dicuntur, non nisi solius Dei propria sint, nulli angelo creato ea convenire possunt, sed angelo cuidam increato, & per consequens soli Dei Filio. Prædicata autem hæc sunt 1. Angelus ille, cujus præsentiam Israelitis promittit, debebat introducere Israelitas in terram promissam, quod patet ex membro poster v. 20. ubi causa finalis missionis istius angeli describitur. ולחביאך אל המקום אשר הכנתו השמר מפניו ושמעו. 2. Israelitæ sibi ab eo offendendo cavere, Vociq; ejus obedire debebant. v. 21. בשמעו בקולו אל תמרבו. Ubi simul notamus idem fere, quod hinc de Christo dicitur, dici quoq; de Spiritu Sancto Esa 63. 10. ubi propheta exprobrans Israelitarum ingratitude & contumaciam, Dicit, הטהרו רוח קדשו, quia vero insignis hic locus nervosissime ab Excellentiss. Dn. Præside nuper in prælectionibus publicis explicatus, illum prolixè hic explicare mihi forte supervacaneum. Hanc secundam rationem 3. magis etiam confirmatio illa, quæ Israelitas ad obedientiam & reverentiam illam adducere debebat: כי לא ישא לפשעכם i. e. non remittet vobis apostasiam & pravari-

catio-

cationem vestram, sed severe in vos rebelles animadvertet, cum sit Deus fortis, Zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios &c. Exod. 20, 5. 6. c. 34, 6. 7. Et 4 שמי בקרבו Nomen meum est in medio ejus, adeoque ille mihi ὁμοῖός ἐστι, non quasi ille tantum fuerit vicarius & legatus Dei, ut quidam phrasin hanc exponunt: *Sed primum verba sunt Flacii part. 1. clavis script. col. 726. quod ipsa res seu essentia sui erit in eo; seu quod erit vere Deus, patri consubstantialis. Secundo quia nomen continet similitudinem, imaginem, notitiam & quasi quandam picturam rei (sicut & Philosophi de cogitationibus & sermone pronunciant ὁμοιωματα similitudines.) ideoq; hac phrasi indicat pater, illum angelum ita fore Deum verum, ut sit etiam substantialis imago ac Character ipsius. Deniq; illa locutione indicat Deus, quod licet tota Trinitas sibi nomen Jehovah ERIT paulo ante initio Exodii assumerit, significaveritq; Deum ipsum jam fore illud jam olim promissum benedictumq; ac benedicens semen seu Messiam, tamen hæc proprie persona divinitatis, seu hic Angelus, vel potius Archangelus & Gabriel, omniumq; angelorum princeps sit futurus ille verus Jehovah aut redemptor ac Messias, qui veram Spiritualemq; liberationem peragat, quam nunc presentis educatione ex miserrima Ægypti servitute, & translatione per var. ac difficultates deserti, ac deniq; in terram promissionis inductione delineet ac præfiguret.* Ex mente ergo Flacii phrasis hæc illa omnia complectitur, nempe quod angelus ille sit verus Deus, adeoq; unus cum patre, Joh. 10, 30. c. 17. 11. ἐκὼν τῷ θεῷ ἀρχὴ τῆς Coloss. 1, 15. ἀπαύλαστος τῆς οὐσίας καὶ χαρῆς τῆς ὑποστάσεως αὐτῷ Hebr. 1, 3. quiq; aliquando promissiones patribus à Deo de redimendo genere humano, atq; conterendo capite Satanz factas præstabit in assumpta ex Maria virgine carne &c. Alias quod nomen Dei sit ipse Deus vid. Deut. 28, 58. Pl. 20, 2. Pl. 115, 1. Esa 30. 27. Mich. 5. 4. Rejicimus ergo fabulosos judæorum Cabalistas, qui ubi quaeritur, quis sit מלאך angelus iste, respondent per תורה i. e. Cabalam, qua literæ transponuntur, quod sit מרכא. Recensione vix digna, multo minus refutatione opinio eorum, qui de alio quodam angelo creato, vel etiam de arca fæderis illustrem hunc locum exponunt, quod ab ipsis doctioribus Rabbinis refutatur.

IV.

De eadem quoq; persona rectè exponitur locus

Genes. 48, 16.

Quod hebraei in genere de tota scriptura dicunt אין באורה אפילו אות

אה אחר שאין ההרים גדלים תלויים ביה :
 id recte de hoc loco affirmare possumus. Quæritur autem quis sit ille
 הגואל הגואל דכאלך הגואל cuius in tam solemnî benedictione & nominis divini
 invocatione meminit Patriarcha iacobus ? Nos ad positionem nostram
 provocamus, quam confirmant argumenta sequentia 1. Geminatio ar-
 ticuli ה in vocibus הגואל הגואל 2. Conjunctio hujus angeli cum
 Elohim in solemnî benedictione & invocatione. 3. significatio vocis
 גואל, denotat enim talem liberatorem & vindicem, qui jure consanguini-
 tatis mortis causam propinqui sui interfecti asserit, ejusq; sanguinem
 vindicat; Vel qui bona à consanguineo vel donatione, seu etiam ven-
 ditione, vel quocunq; alio modo devoluta, & contractu quodam im-
 plicata, jure proprietatis pristina restituit & asserit. In qua significatio-
 ne vox גואל nulli angelorum competit, sed soli Christo, qui sicut
 τὰ παιδία κενόωνσκε σαρκὸς καὶ αἱματὸς, καὶ αὐτὸς παρὰ πλῆσιως
 μέτεχε αὐτῶν Hebr. 2, 14, & propinquus & frater noster factus ἐργύ-
 σιτο ἡμᾶς ἐν τῆς ἐξουσίας τῆς σκότης, sub qua captivi tenebamur, se-
 dens jam ἐν δεξιᾷ τῆς Θεοῦ, ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν Rom. 8, 34-
 4. Voces illæ מכל רע von allem übel, At liberatio & vindicatio ab o-
 mni malo, minus recte competit Angelo creato. 5. Qui ita benedicit
 pueris, ut non solum in immensam multitudinem more piscium cre-
 scant, sed etiam, ut fiant veri Israelitæ, h. e. non solum externum titu-
 lum & nomen Israelitarum possideant & tantum sint τέκνα σαρκὸς,
 sed etiam τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, is est verus Deus. Angelus de quo hic
 sermo est, est is qui ita benedicere debebat pueris istis. E est verus Deus.
 Repudiamus proinde contrariam sententiam, quæ de angelo creato lo-
 cum hunc ex ponit. Objicies, Extra negotium redemptionis & incarna-
 tionis, quando non agitur de filio Dei in carnem propter salutem no-
 stram mittendo aut misso, sed ut hic de rebus longe aliis, de prosperi-
 tate videlicet uni vel alteri personæ conferenda, non satis tutum esse Fi-
 lium Dei angelum, i. e. nuncium, legatum, sive quod idem est, ministrum
 vocare. Utenim in creatione & conservatione, sic quoq; hic in con-
 ferenda Ephraïmo & Manassi felicitate, non est nuncius aut minister,
 sed cum patre causa princeps, paris potestatis. R. 1. Ut in cæteris locis scri-
 pturæ, in quibus Spiritus S. nobis συγκοινοῦνται, & res sublimes seu
 Mysteria sua על ררך בני אדם, seu verbis humanis effert. procedere
 solemus, ut scilicet terminos illos ab omni imperfectione purgemus,
 cum

eum Apostolo Paulo 1. Cor. 2, 13. *πνευματικὰ πνευματικῶς ἀνακρίνον-*
τες; ita quoq; in talibus locis, in quibus vox *יהוה* Filio Dei attribuitur,
 non statim rationis nostræ ductum secuti putemus, eadem ratione, Christo,
 qua angelis competere, nam accurate videndum in talibus locutionibus, ne
 quid vile abjectum immundum & indecens sanctissimæ Majestati illi attri-
 buatur. Ut ergo *יהוה* ita dicuntur à munere tali, quod græci per
ἀγγελεῖν exprimunt, unde & ipsorum *ἄγγελος*, quod Paraphrasta Chal-
 dæus in Hagiographorum Thargum & Latinus civitate sua donarunt, quod
 nimirum Deus ipsorum ministerio utatur in annuncianda & exponenda
 hominibus voluntate sua, semper enim *ἄγγελοι ἐν ἕρανῶις βλέπουσιν τὰ*
ὀψόσωπον ἑ *ἡε* Matth. 18, 10. Ita quoq; Christus *μονογενὴς υἱός, ὁὢν εἰς τὸν*
κόλπον τῆ πατρὸς, ἐκεῖν *ἑ* *ἐξηγήσατο*, Joh. 1, 13. Hinc apud Esaiam cap 62,
 10. vocatur *יהוה* Dei scilicet, non quod tali, quali reliqui angeli
 modo videat faciem Dei, nec etiam ob hanc rationem tantum, ut quidam
 volunt, quia scilicet est ille, qui visibili specie, columna sc. nubis & ignis
 Israelitas in deserto duxit, & faciem Dei populo conspicuam reddidit, sed
 etiam quod exactissime faciem patris referat, est namq; *χαρακτὴρ τῆς*
ὕψους αὐτοῦ *αὐτοῦ* Hebr. 13 & *ἐκείν τῆ ἡε ἀορατὴ* Colof. 1, 15. In quo
 tanquam in speculo patrem & voluntatem ejus agnoscimus Joh. 14, 9. 10.
 Urgemus 2 regulam nostrorum Theologorum, quæ hac est: *Quotiescunq;*
verbum vel nomen deductum à יהוה ipsi Deo tribuitur, tum immediate de se-
cunda persona Trinitatis (excipimus paucos quosdam locos) intelligendum
est, nempe de Filio Dei, qui id eo homo factus est, ut nos sub potestate Satanae
venundatos; redimeret suoz regno vindicaret, itaq; ejusmodi omnes loci V. T.
confirmarent fidem de incarnando Filio Dei, & in carne redemptionem generis
humani per sanguinem ejus peracturo. Noverat ergo pientissimus Patriarcha
 & in mentem sibi revocarat divinas promissiones Abrahamo Gen. 12, 3 c. 18,
 18 c. 22, 18. Isaacō Gen. 26, 4 & sibi ipsi quoq; datas c. 18, 14. quod nempe per
 & in semine eorum Christo videlicet, omnes gentes bene dicentur, ideo
 etiam tam devote orat, ut *יהוה* seu semen illud benedictum
 pueris benedicere velit, quippe quod unica omnis benedictionis & salutis
 causa est. Nam *ἕκ ἐστὶν ἐν ἄλλῳ ἐν ἑδὲν. σωτηρία, ἑδὲν 2δ ἰνόμοι ἐστὶν*
ἑπεσον ὑποδ τὸν ἕρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς
 Act. 4, 4. Vi ergo datæ regulæ sanctissimus Patriarcha simul mysterium
 incarnationis innuit. Neq; 3. De felicitate tantum corporali Ephraimo &

B

Ma-

Manassi conferenda agitur, quod patet ex his verbis ויקרא ברום שמי שם אבותי אברהם יצחק וישראל quibus verbis effectus benedictionis, innuitur, qui est ut ipsi fiant veri Israelitæ, & γὰρ πάντες ἐξ Ἰσραήλ, ἔτι Ἰσραήλ, ἔδ' ὅτι εἰσι σπέρμα ἀβραάμ, τίκνα τῆς ἐπαγγελίας Rom 9, 6 7. 8. Minus quoq; 4. probabile est, Jacobum tantum optare, ut Angelus ille adolescen-
 tulos illos protegat, ad obtinendum enim tantum benedictionis effectum, non solum votum, sed simul ardentissima oratio requiritur, quam Patriarcham, cui jam ultimus instabat dies, in hac augustissima benedictione intermisisse vix credibile est. Cum ergo 5 scriptura, quæ Angelorum omnisq; creaturæ invocationem pro idololatria habet, nobis hac in parte præeat, & in multis locis, etiam extra negotium incarnationis, Christo ἄγγελος ἐξοχῆν angeli nomen attribuat vid. Gen. 16, 10. 11, tuto eam sequimur, nisi scientes talia angelis creatis attribuere vehimus, quæ non nisi soli Jehovah & Domino dominantium competunt. V.

Iphitach non immolavit filiam suam.

Acriter hic disceptant interpretes tam veteres quam recentiores. Quamvis autem insignem huius viri temeritatem in votendo nos non defendamus, sed potius valde improbemus, minus tamen nos cogit necessitas, ut dicamus Iphitachum filiam suam in holocaustum obtulisse Nam repugnat 1. ipsius Dei mandato, qui nunquam offerri sibi in holocaustum iussit hominem vid. Lev. 1, 2. ubi omnes holocausti recensentur species sicut bos, ovis, capra, turtur vel columba, nulla planè hominis mentione facta. In 2. toties tale holocaustum damnavit, quoties Judæos Molocho filios & filias suas offerentes redarguit, vid. Lev. 18, 21. c. 20, 2 Jer 7, 31. c. 19, 5 c. 32, 35. Evin-
 cit 3. id ipsū textus & historiæ circumstantia vid. vers. 39 40. & 41 ubi expresse dicitur, quod petierit spatium bimestre descendendi in montibus non mortè, sed על בתוליה quo exacto, pater votū suum executus est, non ut offerretur in holocaustum, sed ut virum non cognosceret, seu per, vitam innupta unice sese Domino & ejus cultui manciparet. Causa autem huius fletus fuit opprobrium, quo se filia Iphitachi hoc patris facto affici putabat, nam æquè apud Judæos virginibus opprobrium erat non nubere, quam maritatis ἀπειρία Hinc eleganter dicit insignis ille Rabbinorū Kimchius חרפת האשה שכת בלי בעל Patet quoq; hoc 4. ex more illo, qui postea apud virgines Israeliticas obtinuit, quod sc. quotannis iverint להתנות לבת ולנחמה לפרת ad confabulandum cum filia Iphitachi vel ut רך exponit להשיחה i. e. ad alloquendum eam & consolandum eam, vid. jud. 5, n. ubi idem

idem verbum חנה in hac significatione occurrat. it. Deut 6,7. ubi hebreum חנה Chaldaus per חתנינו expressit. Minus igitur rectè Chaldaus חתני cum reliquis interpretibus lamentandi significationem huic voci in esse voluit. Nec adversæ sententiæ patroni ullum patrociniū inveniunt in vers. 33. hujus cap. particula enim ויבי non copulativa, sed disjunctiva est, & sensus est: Et erit quodcumq; egredietur primum foribus domus meæ obviam mihi, cum revertar cum pace ab Hammonitis, aut erit jehovæ, aut offeram illud in holocaustum, i. e. aut consecrabitur jehovæ, & cultui divino dicabitur, ut perpetuo serviat Domino, si scilicet sit homo, aut immolabitur sc. si sit animal, quod ex lege immolari possit. Plura de hoc loco videantur apud Dn D Franzium de interpret. Scripturæ. orac. 71. à p. 556. ad p. 559. & Sixtin. Amam. in Antibarbaro biblico p. 610.

VI.

Litteræ, puncta & accentus ab ipso Deo originem suam habent, nec vel in vel post captivitatem Babylonicam codex sacer perit, vel quâ literas passus est mutationem, nec postea quâ vocales additionem, sed ut ab ipso Deo mediante sanctis Dei hominibus ad nos pervenit, ita & hodie apud nos talis est.

Biblia sacra durante adhuc Veteris Testamenti seculis intercidisse, penitusq; amissa fuisse, non solum ante captivitatem Babylonicam, sed & in ea una cum templo universam scripturam interiisse & combustam esse, & postmodum ab Esra reparatam, Spiritu S. ei dicente & regerente omnia, sicut antea fecerat sanctis Dei viris, multi magni viri sibi & aliis persuadent. Verum contrarium nobis sua det. ipsa divina providentia, quæ hac in parte labefactaretur, si scriptura ullum passa fuisset interitum, si namq; divina providentia in id incubuit semper, ne ulla particularis corruptio, quoad ea, quæ fidem & mres attinent, irreperet in sacrum codicem, multo minus permittere ea potuit, ut universus codex vel incendio vel aliquo alio modo totaliter periret. 2. Urgemus locum Dan: 9, 2. ubi dicitur quod Daniel ex libris tum jeremiæ cap. 25, 12. c-29, 10. tum ex historiis Temporum, quæ à deportationis initio effluerant, cognoverit numerum durationis exilii Babylonicæ, non ergo totalis interitus facti codicis statui potest. 3. producimus caput Esræ 7. vers. 8, ubi Spiritus S. mentionem inquit legis Domini, quam Esras habuit בידך sub manu sua, unde & cap. eodem versic. 6. vocatur בתורה משה & vers. 11. peritius

ritus præceptorum jehovæ & statutorum ejus in Israele, ratio additur ibid.
 vers. 10. quod ipse comparaverit animum suum יהוה את תורת יהוה
 i. e. ad diligenter scrutandum eam, & investigandum ejus verum & genui-
 num sensum. Convenit enim verbum שרר hac in parte cum græco *ερευ-
 νειν* quo Christus Joh. 5, 39. utitur. Quivis ergo ex hic videt, Esræ ad huc
 in captivitate Babylonica hærenti non defuisse canonem sacrum hebræ-
 um, quem diligenter evolvit & noctes atq; dies in eo meditatus est. Quin-
 4. si insignis talis mutatio facta est codicis divini, qui sit, quod Spiritus S.
 eam plane reticeat, cum alias tam accuratam mentionem faciat omnium
 eorum, quæ vel circa vel in vel etiam post reversionem è Chaldæa apud
 judæos evenere. Sic mentio fit Esræ 1. Vasorum, quæ Rex Cyrus restituerat
 judæis. Cap. 2. exactus definitur numerus eorum, qui ascenderunt è capti-
 vitate in terram sanctam 3. indicatur mensis & annus, quo cepta est restau-
 ratio templi & quomodo Sacerdotes celebrarint jehovam, cum funda-
 mentum templi poneretur, sic quoq; ulterius describitur qualem ædificatio
 hæc habuerit progressum, quomodo ab hostibus impedita, postea re-
 assumpta, & tandem feliciter ad finem perducta fuerit. Nec tamen vel uni-
 ca & minima literula talis mutatio indicatur, cum tamen eam, si facta
 fuisset, tanquam maximum, quod tunc temporis accidisset miraculum,
 Spiritum S. voluisse reticere plane probabile non est. Plura adhuc præter
 hæc suppeditat argumenta Dn. D. Walth. in Officina sua Biblicâ p. 412.
 & sequ. Unicus præprimis à contrariæ sententiæ assertoribus urgetur lo-
 cus Dan. 4, 4. ubi Nebucadnezar Rex Danielem cum tribus sociis suis ju-
 bet institui in כשרי ו לשון עבר Ergo si Daniel inquit didicit lite-
 ras & linguam Chaldæorum, utiq; diversos Characteres ab Hebræa habet
 Chaldaica lingua, & per consequens hodiernæ litteræ sunt Chaldaica R.
 negando consequentiam. Aut enim pares utraq; lingua habuit caracte-
 res aut diversos, si diversos, inverte argumentum & dico per eandem con-
 sequentiam, Ergo literæ, quibus textus aliquot sacri Chaldaice hodie de-
 scripti sunt, in canone sacro non sunt Chaldæorum, sed hebræorum: Sin
 vero pares fuere Characteres, per עבר in loco allegato non intelligitur
 Character, sed potius artes Chaldæorum, sicuti recte vocem hanc expo-
 nit Lutherus ad v. 17. hujus capituli, *Schriſte/ das ist, ſie lerneten allerley
 Künſte/ ſo bey den Chaldeen waren geſchrieben.* Tandem quod illam
 quæſtionem attinet de antiquitate punctorum, num ea à Maforethis Tibe-
 riensibus inventa sint, quod nos vel maxime negamus, videantur argumen-
 ta à parte nostra apud Dn. D. Glass. philol. S. lib. 1. tract. 1. p. 17. 18. Exami-
 naturi argumenta contraria in ipso conflictu. Et hic esto positio-
 num nostrarum.

idem verbum חנה in hac significatione occurrit
 um חנה Chaldaeus per חנהנינו expressi
 datus חנה cum reliquis interpretibus lam
 huic voci in esse volunt. Nec adversae senti
 tationem inveniunt in vers. 33. hujus cap. parti
 lativa, sed disjunctiva est, & sensus est Et erit quod
 foribus domus meae obviam mihi, cum reverta
 tis, aut erit jehovæ, aut offeram illud in holocau
 tur jehovæ, & cultui divino dicabitur, ut perpetu
 eet sit homo, aut immolabitur sc. si sit animal, que
 Plura de hoc loco videantur apud Dn D Franzio
 orac. 71. à p. 556. ad p. 559. & Sixtin. Amam. in A

VI.

*Litteræ, puncta & accentus ab ipso
 habent, nec vel in vel post captivitatem B
 perit, vel quâ literas passus est mutacion
 eales additionem, sed ut ab ipso Deo mea
 hominibus ad nos per venit, ita &
 zalis est.*

Biblia sacra durantis adhuc Veteris Testam
 penitusq; amissa fuisse, non solum ante captivi
 & in ea una cum templo universam scripturam
 esse, & postmodum ab Esra reparatam, Spiritu
 te omnia, sicut antea fecerat sanctis Dei viris, m
 persuadent. Verum contrarium nobis sua det. ipl
 hac in parte labefactaretur, si scriptura ullum p
 namq; divina providentia in id incubuit semper
 ruptio, quoad ea, quæ fidem & m res attinent, irrep
 multo minus permittere ea potuit, ut universus c
 quo alio modo totaliter periret. 2. Urgemus loc
 quod Daniel ex libris tum jeremias cap. 25, 12.
 Temporum, quæ à deportationis initio effluxer
 rum durationis exilii Babylonicæ, non ergo tot
 statui potest. 3. producimus caput Esræ 7. vers. 8
 nem inquit legis Domini, quam Esras habuit חנה
 cap. eodem vers. 6. vocatur חנה

ubi hebre
 rectè Chal
 ficationem
 ullum pa
 i non copu
 tur primum
 Hammoni
 consecrabi
 no, si scili
 olari possit.
 Scripturæ.
 lico p. 610.
 m suam
 dex sacer
 a quâ vo
 tis Dei

intercidisse,
 cam, sed
 ombustam
 & regeren
 sibi & aliis
 entia, quæ
 ritum, si
 ilaris cor
 codicem,
 dio vel ali
 bi dicitur
 & historiis
 rit nume
 ri codicis
 mentio
 unde &
 it. II. per
 nit

